

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL MAXSUS SON (6-1)

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov

Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov

Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: _____

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

UDK: 37.026:93/94

TARIXIY VOQELIKNI OBYEKTIV BAHOLASHGA YO'NALTIRILGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA METODLAR TIZIMI.

Rustamov Ramziddin Abdullayevich

*Qori Niyoziy nomidagi tarbiya pedagogikasi milliy instituti
mustaqil izlanuvchisi*

Email: rustamovramziddin857@gmail.com

ORCID: [0009-0002-7446-1734](https://orcid.org/0009-0002-7446-1734)

Annotatsiya. Maqolada o'quvchilarda tarixiy voqelikni obyektiv baholash ko'nikmasini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar va metodlar tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqot maqsadi — tarixiy voqelikni obyektiv baholashga xizmat qiluvchi texnologiyalar va metodlarni tizimlashtirish hamda ularning funksional bog'liqligini asoslash. Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy-pedagogik tahlil, tizimli yondashuv va didaktik modellashtirish metodlari qo'llanildi. Natijada yetti pedagogik texnologiya (muammoli-izlanish, manbaviy-tahliliy, qiyosiy-interpretativ, tanqidiy fikrlash va xatoga asoslangan ta'lim, kommunikativ-munozarali, loyiha-tadqiqot hamda diagnostik-shakllantiruvchi baholash) hamda o'n ikkita metod aniqlanib, ularning yagona metodik zanjirda funksional bog'liqligi asoslandi. "Savol – Manba – Dalil – Sababiyat – Qiyos – Baho – Refleksiya" algoritmi metodlar tizimining o'zagi sifatida taklif etildi. Metodlar tizimining asosiy sharti — ularning alohida emas, balki funksional birlikda qo'llanishidir. Modelning samaradorligi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi lozimligi qayd etilgan.

Kalit so'zlar: tarixiy voqelik, obyektiv baholash, pedagogik texnologiya, metodlar tizimi, manba tahlili, dalillash, qiyoslash, refleksiya.

СИСТЕМА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕТОДОВ, НАПРАВЛЕННЫХ НА ОБЪЕКТИВНУЮ ОЦЕНКУ ИСТОРИЧЕСКОЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ.

Аннотация. В статье анализируется система педагогических технологий и методов, направленных на развитие у учащихся навыка объективной оценки исторической действительности. Цель исследования — систематизировать технологии и методы, служащие объективной оценке исторической действительности, и обосновать их функциональную взаимосвязь. В исследовании использованы теоретический анализ, сравнительно-педагогический анализ, системный подход и

дидактическое моделирование. В результате выявлены семь педагогических технологий (проблемно-поисковая, источниковедческо-аналитическая, сравнительно-интерпретативная, технология критического мышления и обучения на ошибках, коммуникативно-дискуссионная, проектно-исследовательская и диагностико-формирующая оценка) и двенадцать методов, обоснована их функциональная взаимосвязь в единой методической цепочке. Алгоритм «Вопрос – Источник – Доказательство – Причинность – Сравнение – Оценка – Рефлексия» предложен в качестве ядра системы методов. Основное условие системы методов — их применение не по отдельности, а в функциональном единстве. Эффективность модели требует эмпирической проверки.

Ключевые слова: историческая действительность, объективная оценка, педагогическая технология, система методов, анализ источников, аргументация, сравнение, рефлексия.

SYSTEM OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES AND METHODS AIMED AT OBJECTIVE ASSESSMENT OF HISTORICAL REALITY.

Annotation. The article analyses the system of pedagogical technologies and methods aimed at developing students' skills in objectively assessing historical reality. The aim is to systematise the technologies and methods that serve objective assessment of historical reality and to substantiate their functional interrelationship. Theoretical analysis, comparative pedagogical analysis, a systemic approach and didactic modelling were employed. As a result, seven pedagogical technologies (problem-based inquiry, source-analysis, comparative-interpretive, critical thinking and error-based learning, communicative-discursive, project-research and diagnostic-formative assessment) and twelve methods were identified, and their functional interrelationship within a single methodological chain was substantiated. The algorithm "Question – Source – Evidence – Causality – Comparison – Assessment – Reflection" is proposed as the core of the method system. The key condition of the method system is their application not in isolation but in functional unity. The model's effectiveness requires empirical verification.

Keywords: historical reality, objective assessment, pedagogical technology, system of methods, source analysis, argumentation, comparison, reflection.

KIRISH

Bugungi tarix ta'limi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — o'quvchini tayyor tarixiy hukmlarni qabul qiluvchi holatidan chiqarib, uni manba va dalil asosida mustaqil baho beruvchi subyektg'a aylantirishdir. Bu vazifa O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi Qonunida belgilangan ta'lim-tarbiya jarayonini yaxlit tizim sifatida tashkil

etish talabidan kelib chiqadi [1]. Biroq amaliyotda tarix darslari ko'pincha faktlarni bayon qilish va ularni yodlatish bilan cheklanib qolmoqda. Natijada o'quvchi voqeani biladi, lekin uning sabablarini, manbaviy asoslarini, turli talqinlarini va oqibatlarini baholashga yetib bormaydi.

Mavjud ilmiy adabiyotlarda tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash va manbashunoslik ko'nikmalari alohida-alohida o'rganilgan [2; 4; 5; 7]. Biroq bu ko'nikmalarni yagona pedagogik tizimda birlashtiruvchi texnologiyalar va metodlar majmuasi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Xususan, qaysi texnologiya qaysi bosqichda, qaysi metod qaysi ko'nikmani shakllantirishga xizmat qilishi, ularning o'zaro funksional bog'liqligi masalasi ochiq qolmoqda. Ana shu bo'shliq mazkur tadqiqotning ilmiy muammosini tashkil etadi.

Tadqiqotning maqsadi — tarixiy voqelikni obyektiv baholashga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar va metodlarni tizimlashtirish hamda ularning funksional bog'liqligini asoslash. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: obyektiv baholashga xizmat qiluvchi texnologiyalarni aniqlash; ularning har biriga mos metodlarni ajratish; texnologiya va metodlarning yagona metodik zanjirdagi o'rnini ko'rsatish; tizimning samarali ishlash shartlarini belgilash.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Adabiyotlar tahlili. Mavzu bo'yicha ilmiy manbalarni uch guruhga ajratish mumkin.

Birinchi guruh — tarixiy tafakkur va tanqidiy fikrlashga oid xorijiy tadqiqotlar. R. Cairns va P. O'Brien tarixiy fikrlashni savol, manba, dalil va xulosa ketma-ketligida tashkil etish zarurligini asoslaydi [2]. H. Sharp va hammualliflar tarixni o'qitishda o'quvchining tarixiy material bilan faol muloqotga kirishishi zarurligini ko'rsatadi [3]. L. Gibson, C.L. Peck, J. Miles va C. Duquette tarixiy tafakkurni dalil, kontekst, sababiyat va talqinlar bilan ishlashga asoslangan intellektual faoliyat sifatida izohlaydi [4]. M.J. Van Cleave fikr, dalil va xulosa o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikni tanqidiy fikrlashning asosiy belgisi sifatida ko'rsatadi [5]. C. Gruwell va R. Ewing akademik tanqidiy fikrlashda manbani tekshirish va dalillarni solishtirish muhimligini ta'kidlaydi [6]. C. López-Fernández va hammualliflar xatoga asoslangan ta'lim tarixiy tafakkurni rivojlantirishda samarali ekanini eksperimental tarzda ko'rsatadi [7]. N. Popa tarixiy ongini "ma'no yaratish" jarayoni sifatida talqin qiladi [8]. Ofianto va hammualliflar tarixiy sababiyatni tahlil qilish ko'nikmasini baholashning maxsus instrumentini ishlab chiqqan [9]. S. Tirado-Olivares va hammualliflar learning analytics va shakllantiruvchi baholash imkoniyatlarini ochib beradi [10]. C. Burgos-Videla tarixiy metod va tarixiy diskurs orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zarurligini asoslaydi [11].

Ikkinchi guruh — mahalliy tadqiqotlar. Ya.X. G'afforov tarix o'qitishda tarixiy voqealarni sabab-oqibat aloqalari va davr sharoiti bilan bog'lab o'rganish zarurligini ko'rsatadi [12]. J.A. Yuldashev tarix darsida muammoli savollar, mustaqil tahlil va faol metodlardan foydalanish o'quvchi tafakkurini rivojlantirishini asoslaydi [13]. G.I. Qosimova zamonaviy pedagogik texnologiyalar tarix darsida o'quvchi faolligi va ongli o'zlashtirishni kuchaytirishini ta'kidlaydi [14]. B. Safarov tadqiqot usulini qo'llashda muammoli savol, manba tahlili va natijani taqdim etish bosqichlarini ajratadi [15].

Uchinchi guruh — metodik qo'llanmalar. Tarix o'qitish metodikasiga oid qo'llanmalarda manba bilan ishlash, qiyosiy tahlil va bahs-munozara metodlarining didaktik imkoniyatlari yoritilgan [12; 13].

Tahlil natijasi. Mavjud adabiyotlarda ayrim texnologiyalar va metodlar alohida o'rganilgan, biroq ularni yagona tizimda birlashtiruvchi, har bir metodning qaysi bosqichda va qaysi ko'nikmani shakllantirish uchun xizmat qilishini ko'rsatuvchi yaxlit yondashuv yetarlicha ishlab chiqilmagan. Ana shu bo'shliq mazkur tadqiqotning ilmiy muammosini tashkil etadi.

Metodlar. Tadqiqot nazariy-metodik xarakterga ega. Unda to'rt asosiy metod qo'llanildi: nazariy tahlil (mavjud texnologiya va metodlarni o'rganish); qiyosiy-pedagogik tahlil (turli yondashuvlarni solishtirish); tizimli yondashuv (texnologiya va metodlarning o'zaro bog'liqligini aniqlash); didaktik modellashtirish (yagona metodik zanjirni qurish).

Tadqiqotning cheklovi shundaki, maqolada empirik tajriba-sinov o'tkazilmagan; natijalar nazariy-metodik xarakterga ega. Tizimning amaliy samaradorligi keyingi tadqiqotlar predmeti bo'lishi lozim.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlil natijasida tarixiy voqelikni obyektiv baholashga yo'naltirilgan yetti pedagogik texnologiya aniqlandi. Ularning har biri muayyan metodik vazifani bajaradi va yagona zanjirda o'z o'rniga ega.

1. Muammoli-izlanish texnologiyasi. Bu texnologiyada dars markazida tayyor axborot emas, balki o'quvchini izlanishga undovchi tarixiy savol turadi [12; 15]. Muammoli savol o'quvchida dalilga ehtiyoj uyg'otadi. Bu texnologiya asosida **muammoli tarixiy savol metodi** qo'llanadi: "Nima uchun jadidlar ta'limni millat kelajagi bilan bog'lagan?" kabi savol o'quvchini o'z taxminini bildirishga, keyin uni manbalar orqali tekshirishga olib keladi.

2. Manbaviy-tahliliy texnologiya. Tarixiy voqelikni birgina darslik matni orqali emas, turli manbalar asosida tekshirishga yo'naltirilgan texnologiya [3; 4]. Bu texnologiyada **tarixiy manba tahlili metodi** va **hujjat bilan ishlash metodi** qo'llanadi.

O'quvchi manbaning muallifini, yaratilgan davrini, maqsadini, ishonchlilik darajasini aniqlaydi. Bu bosqichda manbashunoslik ko'nikmasi shakllanadi.

3. Qiyosiy-interpretativ texnologiya. Bir tarixiy hodisani turli manba, muallif, davr yoki ijtimoiy pozitsiya asosida solishtirishga xizmat qiladi [4; 8]. Bu texnologiyada **qiyosiy jadval metodi** va **talqinlar matritsasi metodi** qo'llanadi. O'quvchi turli talqinlarni ko'rib, qaysi biri dalilga ko'proq tayanishini aniqlaydi. Bu bosqichda biryozlamalikning oldi olinadi.

4. Tanqidiy fikrlash va xatoga asoslangan ta'lim texnologiyasi. Tarixiy axborotdagi noaniqlik, biryozlamalik yoki dalilsiz da'voni aniqlash orqali o'quvchini ehtiyotkor xulosaga o'rgatadi [5; 6; 7]. Bu texnologiyada **"dalil – fikr – xulosa" metodi** qo'llanadi: o'quvchi har bir fikrni dalil bilan bog'laydi. C. López-Fernández va hammualliflarning tadqiqoti xatolar ustida ishlash tarixiy bilimni yaxshilashini eksperimental tarzda ko'rsatgan [7].

5. Kommunikativ-munozarali texnologiya. Tarixiy voqea yuzasidan turli fikrlarni dalil asosida muhokama qilish, qarshi pozitsiyani eshitish va o'z xulosasini asoslashga yo'naltirilgan texnologiya [11]. Bu texnologiyada **tarixiy debat metodi** va **rolga kirish metodi** qo'llanadi. O'quvchi o'z fikrini himoya qilish jarayonida dalilga ehtiyoj sezadi, boshqa fikrni eshitganda esa qarashini qayta ko'rib chiqadi.

6. Loyiha-tadqiqot texnologiyasi. Tarixiy bilimni sinf doirasidan real hayot, mahalliy tarix, oilaviy xotira yoki muzey materialiga olib chiqadi [15]. Bu texnologiyada **tarixiy loyiha metodi** va **tarixiy keys-stadi metodi** qo'llanadi. O'quvchi ma'lumot to'playdi, manbani tekshiradi, xulosa taqdim etadi. Bu bosqichda tarix o'quvchining shaxsiy tajribasi bilan bog'lanadi.

7. Diagnostik-shakllantiruvchi baholash texnologiyasi. O'quvchining tarixiy voqelikni qanday tushunayotganini, qaysi dalilga tayanganini va xulosasini qanday asoslayotganini muntazam aniqlashga xizmat qiladi [9; 10]. Bu texnologiyada **refleksiv baholash metodi** va **sabab-oqibat zanjiri metodi** qo'llanadi. O'quvchi o'z xulosasini qayta ko'rib chiqadi: "men bu fikrga qanday keldim?", "dalillarim yetarli mi?" Bu bosqichda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmasi shakllanadi.

Ana shu yetti texnologiya va ularga mos o'n ikkita metodning funksional bog'liqligi 1-jadvalda umumlashtirildi.

1-jadval. Tarixiy voqelikni obyektiv baholashga yo'naltirilgan texnologiyalar va metodlarning funksional bog'liqligi

Texnologiya	Metodlar	Shakllantiriladigan ko'nikma	Metodik zanjirdagi o'rni
Muammoli-izlanish	Muammoli tarixiy savol	Savol qo'yish, taxmin bildirish	Savol
Manbaviy-tahliliy	Tarixiy manba tahlili, hujjat bilan ishlash	Manbani tekshirish, dalil ajratish	Manba
Qiyosiy-interpretativ	Qiyosiy jadval, talqinlar matritsasi	Qiyoslash, talqinlarni farqlash	Qiyos
Tanqidiy fikrlash va xatoga asoslangan ta'lim	"Dalil — fikr — xulosa"	Dalillash, xatoni aniqlash	Dalil
Kommunikativ-munozarali	Tarixiy debat, rolga kirish	Fikrni himoya qilish, qarshi fikrni eshitish	Baho
Loyiha-tadqiqot	Tarixiy loyiha, keys-stadi	Mustaqil izlanish, hayotiy bog'lanish	Sababiyat
Diagnostic-shakllantiruvchi baholash	Refleksiv baholash, sabab-oqibat zanjiri	O'z xulosasini tekshirish	Refleksiya

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir texnologiya metodik zanjirning ma'lum bir bo'g'iniga to'g'ri keladi. Bu tasodif emas: texnologiyalar shunday tanlanganki, ular birgalikda "Savol → Manba → Dalil → Sababiyat → Qiyos → Baho → Refleksiya" algoritmini to'liq qamrab oladi. Har bir texnologiya alohida olinganda ham ma'lum natija beradi, lekin ularning haqiqiy kuchi — **ketma-ketlikda va o'zaro bog'liqlikda** namoyon bo'ladi.

Tizimning samarali ishlashi uchun quyidagi shartlar zarur. Birinchi shart — **metodlarning funksional birligi**: metodlar alohida-alohida emas, balki yagona zanjirda

qo'llanishi kerak. Ikkinchi shart — **manbaviy ishonchlilik**: har bir tarixiy da'vo ishonchli manba va aniq dalilga tayanishi lozim [4; 9]. Uchinchi shart — **o'qituvchining metodik tayyorgarligi**: o'qituvchi qaysi bosqichda qaysi texnologiyani qo'llashni bilishi kerak [12; 14]. To'rtinchi shart — **baholash mezonlarining aniqligi**: o'quvchining dalil keltirishi, sababiyatni ochishi va refleksiya aniqlik mezonlar asosida baholanishi lozim [9; 10]. Beshinchi shart — **o'quvchining yoshga mos tayyorgarligi**: topshiriqlar murakkabligi sinf bosqichiga mos bo'lishi kerak [13].

Tizimning mualliflik yangiligi quyidagilarda namoyon bo'ladi: yetti texnologiya va o'n ikkita metodni yagona funksional zanjirda birlashtirish; har bir metodning qaysi bosqichda va qaysi ko'nikmani shakllantirish uchun xizmat qilishini aniq ko'rsatish; "Savol → Manba → Dalil → Sababiyat → Qiyos → Baho → Refleksiya" algoritmini metodlar tizimining o'zagi sifatida asoslash.

Tizimning cheklovi shundaki, u hozircha nazariy asoslangan. Samaradorlikni isbotlash uchun nazorat va tajriba guruhlar bilan tajriba-sinov o'tkazilishi zarur. Keyingi tadqiqotlarda har bir texnologiya bo'yicha baholash rubrikalarini ishlab chiqish, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma tayyorlash va raqamli vositalar bilan integratsiyalash maqsadga muvofiq.

XULOSA

Tadqiqot natijasida tarixiy voqelikni obyektiv baholashga yo'naltirilgan yetti pedagogik texnologiya — muammoli-izlanish, manbaviy-tahliliy, qiyosiy-interpretativ, tanqidiy fikrlash va xatoga asoslangan ta'lim, kommunikativ-munozarali, loyiha-tadqiqot hamda diagnostik-shakllantiruvchi baholash — aniqlanib, ularning har biriga mos metodlar ajratildi. Bu texnologiyalar va metodlar "Savol → Manba → Dalil → Sababiyat → Qiyos → Baho → Refleksiya" algoritmi asosida yagona funksional zanjirga birlashtirildi.

Tizimning asosiy sharti — metodlarning alohida emas, balki funksional birlikda qo'llanishidir. Har bir texnologiya metodik zanjirning ma'lum bir bo'g'iniga to'g'ri keladi va o'ziga xos ko'nikmani shakllantiradi. Ularning birgalikdagi ta'siri o'quvchini tayyor hukmni qabul qiluvchidan manba va dalil asosida mustaqil baho beruvchi subyektga aylantiradi.

Tizim samaradorligi uchun asosiy shartlar sifatida metodlarning funksional birligi, manbaviy ishonchlilik, o'qituvchining metodik tayyorgarligi, baholash mezonlarining aniqligi va o'quvchining yoshga mos tayyorgarligi belgilandi. Keyingi tadqiqotlarda tizimni tajriba-sinov orqali tekshirish, har bir texnologiya bo'yicha baholash rubrikalarini ishlab chiqish va raqamli vositalar bilan integratsiyalash maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'RQ-637-son, 23.09.2020. – URL: <https://lex.uz/docs/-5013007> (Law of the Republic of Uzbekistan "On Education")
2. Cairns R., O'Brien P. Historical Thinking for Senior Secondary Students: A Collection of Teaching and Learning Activities 2022. – Deakin University, 2022. – URL: <https://deakin.pressbooks.pub/historicalthinking/> (Cairns R., O'Brien P. Historical Thinking for Senior Secondary Students)
3. Sharp H., Dallimore J., Bedford A., Kerby M., Goulding J., Heath T., von Güttner D., Zarmati L. Teaching Secondary History. – Cambridge: Cambridge University Press, 2022. (Sharp H. et al. Teaching Secondary History)
4. Gibson L., Peck C.L., Miles J., Duquette C. Historical Thinking: Trends, Critiques, and Future Directions // Current Opinion in Psychology. – 2025. – Vol. 65. – Article 102088. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2025.102088> (Gibson L. et al. Historical Thinking)
5. Van Cleave M.J. Introduction to Logic and Critical Thinking. – Open Textbook Library. – URL: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/introduction-to-logic-and-critical-thinking> (Van Cleave M.J. Introduction to Logic and Critical Thinking)
6. Gruwell C., Ewing R. Critical Thinking in Academic Research. Second Edition. – Minnesota State Colleges and Universities, 2022; updated 2023. – URL: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/1190> (Gruwell C., Ewing R. Critical Thinking in Academic Research)
7. López-Fernández C., Tirado-Olivares S., Mínguez-Pardo R., Cózar-Gutiérrez R. Putting Critical Thinking at the Center of History Lessons in Primary Education through Error- and Historical Thinking-Based Instruction // Thinking Skills and Creativity. – 2023. – Vol. 49. – Article 101316. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101316> (López-Fernández C. et al. Putting Critical Thinking at the Center of History Lessons)
8. Popa N. Operationalizing Historical Consciousness: A Review and Synthesis of the Literature on Meaning Making in Historical Learning // Review of Educational Research. – 2022. – Vol. 92, No. 2. – P. 171–208. – DOI: <https://doi.org/10.3102/00346543211052333> (Popa N. Operationalizing Historical Consciousness)
9. Ofianto, Aman, Ningsih T.Z., Abidin N.F. The Development of Historical Thinking Assessment to Examine Students' Skills in Analyzing the Causality of Historical

Events // European Journal of Educational Research. – 2022. – Vol. 11, No. 2. – P. 609–619.
(Ofianto et al. The Development of Historical Thinking Assessment)

10. Tirado-Olivares S., López-Fernández C., González-Calero J.A., Cózar-Gutiérrez R. Enhancing Historical Thinking through Learning Analytics in Primary Education: A Bridge to Formative Assessment // Education and Information Technologies. – 2024. – DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-023-12425-w> (Tirado-Olivares S. et al. Enhancing Historical Thinking through Learning Analytics)

11. Burgos-Videla C. Critical Thinking in the Classroom: The Historical Method and the Construction of Historical Discourse // Frontiers in Education. – 2025. – URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12062071/> (Burgos-Videla C. Critical Thinking in the Classroom)

12. G'afforov Ya.X. Tarix o'qitish metodikasi: darslik. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2022. (Gafforov [Ya.Kh.](#) Methods of Teaching History)

13. Yuldashev J.A. Tarix o'qitish metodikasi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish, 2023. – 184 b. (Yuldashev J.A. Methods of Teaching History)

14. Qosimova G.I. Tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish // Tadqiqotlar. – 2024. – 53-jild, 1-son. – B. 39–42. (Qosimova G.I. Use of Modern Pedagogical Technologies in Teaching History)

15. Safarov B. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarix fanini o'qitish metodikasining umumiy konsepsiyasi va ahamiyati // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2025. – 6-jild, 2-son. – B. 93–99. – DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss2-pp93-99> (Safarov B. General Concept and Significance of History Teaching Methods in Secondary Schools)